

Hamza Gábor

Néhány észrevétel Alekszandr Fjodorovics Kerenszkij tanulmányi háttéréhez és politikai karrierjéhez a (cári) Oroszországban

**Some Remarks on the Educational Background
and Political Career in (Tzarist) Russia of
Alexander Fjodorovits Kerensky**

Összefoglalás

Kerenszkijt 1917. március 15-én nevezték ki igazságügyi miniszterré. Az általa vezetett kabinet 1917. augusztus 6-án lépett hivatalba. A második koalíciós kormány Kerenszkij vezetésével 1917. október 8-án alakult meg. 1917. november 7-én Finnországba menekült. 1918-ban emigrált Angliába, majd onnan Párizsba költözött. Itt szerkesztette a *Dnyi* című újságot. 1940 júniusában Ausztráliába, majd onnan az USA-ba emigrált. Az USA-ban az ügyvédi vizsgát nem tette le. Kerenszkij 1904-ben szerzett diplomát a Szentpétervári Egyetem jogi karán. Ügyvédként működött először Szentpéterváron, majd Moszkvában. Filozófiát és történelmet is tanult.

Summary

Kerensky was appointed on March 15th, 1917 minister of justice. The cabinet led by him entered into office on August 6, 1917. The second coalition government of Ke-

DR. HAMZA GÁBOR, tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA rendes tagja,
Eötvös Loránd Tudományegyetem (gabor.hamza@ajk.elte.hu).

rensky was formed on 8th October. 1917. On 7th November, 1917 he fled to Finland. In 1918 he emigrated to London from where he moved to Paris. He edited here the newspaper "Dni". In June 1940 he moved first to Australia and later to the USA. In the USA he did not pass the bar exam. Kerensky graduated from the Faculty of Law of the University of Saint Petersburg in 1904. He practiced law as an attorney first in Saint Petersburg and later in Moscow. He studied also philosophy and history.

II. Miklós cár (1894–1917) a negyedik Állami Dumát (oroszul: Goszudarsztvennaja Duma) 1917. március 12-én Mogiljevben (jelenleg Fehéroroszországban, azaz Belorussziában található Mogiljev), az orosz birodalmi (cári) hadsereg főhadiszállásán (sztavka) oszlatta fel. II. Miklós 1917. március 15-én mondott le a trónról, sajátos módon kétszer is, mégpedig ugyanazon a napon.

Alekszandr Fjodorovics Kerenszkijt, aki 1881. május 4-én Szimbirszben született, 1917. március 15-én nevezték ki a kormány (Ideiglenes Kormány, Vremennoje Pravitel'stvo) igazságügyi miniszterévé. A kormány az Alkotmányos Demokrata Párt, azaz (másként, rövidített formában) Kadet Párt („alkotmányos demokraták”, konsztitucionnűje demokratü) és a Georgij Jevgenyevics Lvov herceg (knjaz) (1861–1925) vezette Oktobrista Párt („alkotmányos monarchista”, „oktobrisztü”) képviselőiből, híveiből állt. Említést érdemel, hogy Alekszandr F. Kerenszkij még 1917 februárjában bejelentette, hogy csatlakozott a Szociálforradalmár Párthoz (a baloldali „Parasztpárt”), azaz (másként) Eszer Párthoz („szociálforradalmárok pártja”, szocialnűje revoljucionyerü). Kerenszkijt a februári forradalom idején a Petrográdban megalakult Munkás- és Katona Küldöttek Tanácsa (Szovjet) helyettes elnökének is megválasztották. Ilyen módon 1917. március 15-ével kezdődően egyszerre töltött be két magas, komoly befolyást, hatalmat jelentő kormányzati funkciót. Politikai súlya ezáltal kivételesen nagy volt a cári rezsim megdöntését követő hónapokban.

Említést érdemel, hogy 1917 márciusában az Ideiglenes Kormány igazságügyi miniszteri posztjára Vaszilij Alekszejevics Maklakov (1869–1957), aki a Kadet Párt tagjaként 1907-ben Moszkva város képviselőében a második Állami Duma képviselője lett, volt a másik jelölt. Vaszilij A. Maklakov Moszkvában Sir Paul Vinogradov (1854–1925), a jurisprudence és a jogtörténet nemzetközi hírű művelőjének volt a tanítványa. Doktori értekezésének tárgya az ókori Athén politikai intézményrendszere volt. Maklakov végül az Ideiglenes Kormány mellett működő, tanácsadó funkciót betöltő jogi bizottság tagja lett. Komoly szerepet vállalt az Alkotmányozó Nemzetgyűlés előkészítésében is, amelynek tagjául választották. 1917 októberében Oroszország párizsi nagykövete lett, mely funkciót nyolc éven át, 1925-ig töltötte be. Franciaország ugyanis ebben az évben ismerte el a Szovjetuniót. Vaszilij A. Maklakov a jogtudomány jeles művelője, több monográfia szerzője volt. Maklakov 1957-ben Németországban, Badenben hunyt el. Említést érdemel, hogy Vaszilij A. Maklakov Nyikolaj Alekszejevics Maklakov (1871–1918), az 1912 és 1915 között a cári kormány igazságügyi miniszteri tárcája birtokosának testvére volt.

Kerenszkij emellett az állami, azaz kabineti poszt mellett, 1917. május 18-ától kezdve, a (második), Georgij J. Lvov herceg vezette koalíciós kormányban a hadügyminiszteri, valamint az igazságügyi miniszteri tárca birtokosa is volt. Hangsúlyoznunk kell, hogy ennek a – mai, modern kifejezést használva, „balra tolódott” – kormánynak már a Mensevik Párt („szociáldemokraták”) és az Eszer Párt képviselői is tagjai voltak.

1917. július 22-én, G. J. Lvov herceg miniszterelnöki posztról való lemondását követően, Kerenszkij lett (a második) miniszterelnök az orosz Ideiglenes Kormányban. Az Alekszandr F. Kerenszkij vezette kabinet 1917. augusztus 6-án lépett hivatalba. A második koalíciós kormány Kerenszkij vezetésével 1917. október 8-án alakult meg. Alexander F. Kerenszkij egyúttal az orosz hadsereg főparancsnoka („legfőbb parancsnok”) is volt. A kormány 1917. szeptember 14-én hirdette ki, proklamálta széles népi támogatással a köztársaságot Oroszországban, azaz deklarálta a monarchia, a korábbi cári birodalom (carsztvo) megszűnését.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy Alekszandr F. Kerenszkij a trudovik párt (más néven: trudovaja grupa, „munkáscsoport”), mely 1905-ben az Eszer Pártból vált ki, képviselőként lett tagja a negyedik (utolsó) Állami Dumának 1912-ben. Kerenszkijt Volszk város (a Volga folyó jobb partján elhelyezkedő kisváros Szaratov kormányzóságban található) küldöttként választották meg.

Meg kell jegyezni, hogy Alekszandr F. Kerenszkij politikai hovatartozása, orientációja többször is „változáson” ment keresztül, amelyben nagy valószínűséggel a rendkívül gyorsan, szinte naponta változó politikai helyzet is, Kerenszkij személyisége, „alkalmazkodóképessége” mellett, komoly szerepet játszhatott.

A bolsevik hatalomátvétel napján, 1917. november 7-én (ónaptár szerint: po sztaromu sztyilju, október 25-én), Kerenszkij először Finnországba menekült, ahol több hónapon át tartózkodott. 1918-ban emigrált Angliába, és Londonban telepedett le. Alekszandr F. Kerenszkij később Franciaországba (Párizsba) költözött, ahol komoly kampányt folytatott az Oroszországban kialakult kommunista, bolsevik (totalitárius) rendszer ellen. Párizsban szerkesztette a *Dnyi* (Napok) című újságot, amely Párizsban és Berlinben jelent meg. Kerenszkij 1940 júniusában, még Németország Franciaország elleni katonai invázióját, pontosabban Párizs elfoglalását (1940. június 14.) megelőzően Ausztráliába, majd Ausztráliából az Amerikai Egyesült Államokba (USA) emigrált.

Kerenszkij az Egyesült Államokban, Kaliforniában a Stanford Egyetemen dolgozott. Gyakran tartózkodott New Yorkban is, ahol a Columbia Egyetemen is folytatott kutatómunkát. John Hazard (1909–1995), a New York-i Columbia Egyetem professzora jól ismerte őt. Erről e sorok szerzőjével beszélt is. Alekszandr F. Kerenszkij a Columbia Universityn nagy valószínűséggel Charles Szladitscsal (1911–1986), aki a Parker School of Foreign and Comparative Law jeles munkatársa (is) volt. Az ügyvédi vizsgát (bar exam) Kerenszkij nem tette le, ezért ügyvéd (attorney at law) nem lehetett az USA-ban. Csekély honorárium fejében azonban dolgozott, mint az orosz nyelvben és jogban járatos szakértő, neves New York-i ügyvédi irodákban.

Alekszandr Fjodorovics Kerenszkij New Yorkban hunyt el 1970. június 11-én.

Alekszandr F. Kerenszkij 1904-ben szerzett diplomát a Szentpétervári Egyetem jogi karán. Mielőtt „hivatásos politikus” lett, pontosabban politikai tevékenységet kezdett

kifejteni, Kerenszkij jogászként, ügyvédként működött először a cári birodalom fővárosában, Szentpéterváron (Sankt Petersburg, 1914-től, az 1. világháború kitörését követően Petrográd), majd Moszkvában. Valószínűleg Moszkvában lett tagja az ügyvédi kamarának.

Kerenszkij 1899-ben rendes hallgatóként iratkozott be a szentpétervári császári (cári) egyetemre (imperatorszkij unyiverszityet). A szentpétervári felsőfokú tanintézetet I. Sándor cár (1801–1825) a 19. század második évtizedének végén, 1819-ben emelte egyetemi rangra. Első rektora a magyar Balugyánszki Mihály (1769–1847), Szentpétervárra érkezése előtt a nagyváradi jogakadémia tanára volt. Hangsúlyoznunk kell, hogy a szentpétervári egyetem elődje, mint tekintélyes tanintézet, már korábban is létezett.

Alekszandr F. Kerenszkij mielőtt beiratkozott volna a jogi karra, filozófiát és történelmet, beleértve a klasszikus filológiát is, tanult. Úgy véljük, bár nem vagyunk ebben megfelelő adatok hiányában biztosak, hogy legalább négy féléven (szemeszteren), azaz két tanéven át folytatott ezen a karon tanulmányokat. Azonban nem fejezte be tanulmányait a szentpétervári állami („birodalmi”) egyetem bölcsészettudományi karán. Nézetünk szerint nagy a valószínűsége annak, hogy Alekszandr F. Kerenszkij doktori disszertációja a római joghoz (rimszkoje pravo), római közjoghoz (rimszkoje publicsnoje pravo) vagy magánjoghoz (rimszkoje csasztnoje pravo) kapcsolódó témát, esetleg annak egyik intézményét, konstrukcióját dolgozta fel. Erre széles körű műveltsége, idegen nyelvekben, így a latin és klasszikus görögben való jártassága kétségtelenül képesítette. Úgy véljük, hogy ebben a vonatkozásban a Szentpétervári Állami Egyetem (az 1948 és 1989 közötti periódusban Lenyingszki Goszudarsztyvennyüj Unyiverszityet imenyi Zsdanova) levéltárában volna szükséges kutatást végezni. Nem tűnik valószínűtlennek, hogy az egyetem archívumában, levéltárában még megvan, fellelhető Alekszandr F. Kerenszkij doktori értekezése kézirat formájában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Gábor Hamza: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009, 525–526. o.
- James E. Hassell: *Russian Refugees in France and the United States Between the World Wars*. Diane Pub Co., 1991.
- Manfred Hildermeier: *Die Sozialrevolutionäre Partei Russlands. Agrarsozialismus und Modernisierung im Zarenreich*. Köln, 1978.
- Manfred Hildermeier: *The Russian Socialist Revolutionary Party Before the First World War*. St. Martin Press, New York, 2000.
- Robert H. Johnston: *New Mecca, New Babylon. Paris and the Russian Exiles, 1920–1945*. McGill-Queens's University Press, 1988.
- Anthony Kröner: *The Debate between Miliukov and Maklakov on the Chances for Russian Liberalism*. *Revolutionary Russia*, Vol. 7, Nr. 2., 1994, 239–271. o.
- Vaszilij A. Maklakov: *Pervaja Goszudarsztyennaja Duma. Voszpominanyija szovremennyika*. Saját kiadás, 1939.
- Vaszilij A. Maklakov: *Iz voszpominanyij*. New York, 1954.
- Vaszilij A. Maklakov: *The First State Duma. Contemporary Reminiscences*. Indiana University Press, Bloomington, 1964.
- Ernest J. Simmons: *Two Types of Russian Liberalism. Maklakov and Miliukov*. In: *Continuity and Change in Russian and Soviet Thought*. Harvard University Press, Cambridge, 1955, 129–143. o.